

**რელიგიათა ურთიერთდამოკიდებულების
მონომოდელის, მულტიმოდელისა და ინტერმოდელის ანალიზი
ინტერრელიგიური დიალოგის პროცესისას საქართველოში.**

უკანასკნელ ათწლეულში განსაკუთრებით დიდია ინტერესი, თუ რამდენად შესაძლებელია, რელიგიამ დადებითი როლი ითამაშოს კონფლიქტების დარეგულირებისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რელიგიათა მშვიდობიან თანაარსებობას, მით უფრო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ის დაპირისპირებული მხარეების ინდივიდუალური და კოლექტიური იდენტობის ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორია. რელიგიური ნორმები და ღირებულებები კულტურული იდენტობის ცენტრალური ასპექტებია. მათაც შეიძლება უბიძგონ ადამიანებს როგორც დაპირისპირების, ისე შერიგებისკენ.

საქართველო მრავალკონფესიური და მრავალეთნიკური ქვეყანაა. 2014 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით, მისი მოსახლეობის 83.4% მართლმადიდებელია, 10.7% – მუსლიმი, 2.9% – სომეხთა სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესიის წევრი. დანარჩენ მაჩვენებლებს ინაწილებენ კათოლიკე ეკლესია, იეღოვას მოწმეები, ეზიდები, სხვადასხვა პროტესტანტული დენომინაცია, იუდეური თემი და სხვ. ოფიციალურ მონაცემებში იგულისხმებიან ის ადამიანებიც, რომლებიც თავს არცერთ რელიგიას არ მიაკუთვნებენ. საქართველოში, სხვადასხვა მონაცემით, 100-მდე რელიგიური გაერთიანება არსებობს (ამირეჯიბი და გაბუნია, 2021).

საუკუნეების განმავლობაში მრავალფეროვნება ქართული კულტურისა და ისტორიის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი იყო. სხვადასხვა რელიგია, ეთნიკური ჯგუფი და კულტურა არა მარტო თავად პოულობდნენ საქართველოს, არამედ ქართველი პოლიტიკოსები, რელიგიური მოღვაწეები და მწერლებიც გამუდმებით ეძებდნენ ახალსა

და უცხოს. განსხვავებული რელიგიური კუთვნილება ეროვნული იდე-
ნტობის ნაწილად აღიქმებოდა. მაგალითად, ილია ჭავჭავაძე წერდა:

„სარწმუნოების საქმე სინდისის საქმეა, რა ჩვენი საქმეა – ვინ
როგორ სარწმუნოებას აღიარებს, ვინ რა რჯულის არის? რა რჯუ-
ლიც ჰსურს, იმ რჯულზე იყოს; მხოლოდ კარგი, პატიოსანი კაცი
იყოს, მშრომელი და თავისთვის და ქვეყნისათვისაც სასარგებლო“

საქართველოს უზენაეს კანონში, კონსტიტუციაში, აღნიშნულია, რომ
საქართველოს მოქალაქეების ურყევი ნებაა, დავამკვიდროთ სოცია-
ლური და სამართლებრივი სახელმწიფო, უზრუნველვყოთ ადამიანის
საცოველთაოდ აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი, განვა-
მტკიცოთ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და სხვა ხალხებთან
მშვიდობიანი ურთიერთობა. თანამედროვე საზოგადოება ადამიანის
ინდივიდუალური თავისუფლების პრინციპს ეფუძნება. ნებისმიერ ადა-
მიანს უნდა ჰქონდეს თვითგამოხატვისა და განვითარების საშუალე-
ბა. სახელმწიფო კი, როგორც სამოქალაქო შეთანხმების საფუძველზე
შექმნილი ინსტიტუტი, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებებისა და თა-
ვისუფლებების დაცვის ეფექტიან გარანტიებს უნდა ქმნიდეს (რელი-
გიის თავისუფლების სტანდარტები სახელმძღვანელო ადგილობრივი
თვითმმართველობისთვის, ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების
ინსტიტუტი (TDI) 2018).

გლობალიზაციის ეპოქა და ინტერრელიგიური ურთიერთობები:

გლობალიზაციის ეპოქაში ინტერკულტურული კომპეტენციების გა-
ნვითარება და ინტერკულტურული და ინტერრელიგიური დიალოგის
ხელშეწყობა განიხილება, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი
წინაპირობა თანამედროვე მსოფლიოს ჰარმონიული თანაარსებო-
ბისთვის. ჩვენი ეპოქის მთავარი პარადიგმა განსხვავებული ჯგუფები-
სა და ინდივიდთა ინტენსიური ურთიერთობაა. კონტაქტი სხვადასხვა
კულტურასა და რელიგიას შორის სულ უფრო და უფრო იზრდება, გა-
ნსხვავებულ ჯგუფებს შორის კავშირები ღრმავდება. ახლა თითქმის
შეუძლებელია ჰომოგენური საზოგადოების ნახვა, რომლის წევრები
ერთგვაროვანი კულტურისა და ერთი და იმავე რელიგიის აღმსარებ-
ლები არიან. პარადოქსია, რომ გლობალიზაცია, რამდენადაც ბიძგს
აძლევს ფინანსურ და ეკონომიკურ ინტეგრაციას, იმდენადვე ხელს
უწყობს კულტურულ და სოციალურ დეზინტეგრაციას. ადამიანები იგო-
ნებენ ახალ საზღვრებს, იმისათვის რომ თავი განასხვავონ, გაემიჯნონ
და დაშორდნენ განსხვავებული კულტურის მატარებლებს, რომელთა
სიახლოვე მათში დისკომფორტს იწვევს (ზიბერცი 2010).

სტატიის მიზანია, წარმოადგინოს ქართულ საზოგადოებაში სხვადა-სხვა რელიგიების წარმომადგენლების რელიგიათაშორისი დიალოგის და თანამშრომლობის არსებული მოდელები, პროექციები რელიგიათაშორისი, ინტერრელიგიური განწყობების შესახებ.

ხშირად რელიგიური განსხვავებები მიიჩნეოდა, როგორც დამაბრკოლებელი ფაქტორები კონფლიქტების დარეგულირებასა და მშვიდობის მშენებლობაში. მართალია, ყველა რელიგია მშვიდობას ქადაგებს, მაგრამ ხშირად სიძულვილისა და ძალადობის ლეგიტიმაციის წყაროდაც სწორედ რელიგია გვევლინება ხოლმე. განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რელიგიათა მშვიდობიან თანაარსებობას, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ის დაპირისპირებული მხარეების ინდივიდუალური და კოლექტიური იდენტობის ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორია.

შეგვიძლია რელიგიათა ურთიერთდამოკიდებულების სამი მოდელი გამოვყოთ: **მონომოდელი**, **მულტიმოდელი** და **ინტერმოდელი**. საინტერესოა, საქართველოში რომელი მოდელების იდენტიფიკაცია არის შესაძლებელი, რა ფორმებით არის წარმოდგენილი ეს მოდელები საერო და სასულიერო პირების დისკურსებში. ჰანს გეორგ ზიბერცის და ა. ვან დერ ვენის თეორიული მოდელის თანახმად, რელიგიათა ურთიერთდამოკიდებულების მონომოდელის მომხრეებისთვის არაა აუცილებელი, ფიქრობდნენ, რომ არის მხოლოდ ერთი *religio vera*, ხოლო სხვა რელიგიები სრულიად მოკლებულნი არიან დასაბუთებას, მცდარია ან მეორეხარისხოვანია, ან დროებითი. ფუნდამენტალისტები სწორედ ამგვარი მიდგომებისკენ იხრებიან: არსებობს მხოლოდ ერთი აბსოლუტური და უნივერსალური რელიგია, რომელსაც ისინი მიეკუთვნებიან; ისინი სწორედ აქედან ამოდიან, როდესაც საკუთარ რელიგიას განიხილავენ. ფუნდამენტალისტებისათვის მონორელიგიურობა პლეონაზმია, რამდენადაც იგი გულისხმობს სხვა რელიგიების არსებობას და საკუთარს მოიაზრებს როგორც მრავალთა შორის ერთ-ერთს. ფუნდამენტალისტური გადასახედიდან, ეს მიუღებელია.

მონომოდელი გულისხმობს, რომ ადამიანი აღიარებს სხვა რელიგიების არსებობას და დასაშვებად მიაჩნია მათ შორის კომუნიკაცია. აქ ისმის კითხვა: როგორ არის შესაძლებელი ამ კომუნიკაციის განვითარება და პრაქტიკაში გადაყვანა და, საერთოდ, საჭიროა თუ არა იგი? მონომოდელში ამას ჩართულობას უწოდებენ. ეს შეხედულება გულისხმობს იმის აღიარებას, რომ ადამიანი დადებითად უყურებს სხვა რელიგიებს, მიუხედავად იმისა, რომ არ ხდება მათი ქრისტიანულად აღქმა. მონომოდელის ჩართულობის პრინციპის მთავარი იდეა ქრისტოლოგიას უკავშირდება, კერძოდ, ინკარნაციას, რომლის მიხედ-

ვითაც, ქრისტე უნივერსალურად არსებობს ყველაფერში, რაც ღირებუ-
ლია ამ სამყაროში. თვითწარმოდგენა ძალიან მნიშვნელოვანი ინდი-
კატორია მონომოდელის გამოსაყენებლად. მონომოდელის პრინციპი
შეიძლება მიესადაგოს მონოკულტურას, მონოეთნოსს და სხვას (ზიბე-
რცი 2010).

რელიგიათა ურთიერთდამოკიდებულების

მულტიმოდელი:

მულტიმოდელი მრავალ ასპექტში განსხვავდება მონომოდელისგან,
რელიგიურ პლურალიზმთან მიმართებაში. მულტიმოდელის მთავარი
პრინციპებია თანასწორობა რელიგიებისა და მათ მიერ გაცხადებული
ჯეშმარიტებისა, სხვადასხვა რელიგიის განზომილებათა შედარება და
გარკვეული რელატივიზმი. პირობა იმისა, თუ როგორ უნდა გავუწი-
ოთ ანგარიში სიმრავლეს, მდგომარეობს იმაში, რომ ლიტერატურა და
ემპირიული კვლევები ადასტურებს ამგვარი მსოფლმხედველობის გა-
ვრცობას თანამედროვე საზოგადოებებში. თეორიულად ეს კონცეფცია
განმარტებული და განვითარებულია ფსიქოლოგიურ და ფილოსოფი-
ურ მიმართულებებში. რელიგიები ჰგვანან ხეებს, რომლებსაც ფესვები
ერთ საერთო ნიადაგში აქვთ გადგმული.

ინტერმოდელი:

ინტერმოდელის მიხედვით, ყოველთვის არსებობს **მე** და ერთი ან
მრავალი **შენ** ხედვა. ინტერმოდელი აღწერს ინტერაქტივობის პრო-
ცესს, როგორც მიმართულს გაგების გაღრმავებისკენ, და აცხადებს,
რომ ჯეშმარიტების ცნება ეფუძნება სხვადასხვა მიმართებას და ადამი-
ანებს არ შეუძლიათ, ბოლო სიტყვა თქვან ჯეშმარიტებაზე.

ამ პროცესში მონაწილეობა შედეგია რელიგიური მიმდინარეობი-
სა, თუმცა მასში ინტელექტუალური ინტერესის გამოც ერთიანდებიან.
ინტერმოდელის მიხედვით, ყოველთვის არსებობს **მე** და ერთი ან მრავალი **შენ** ხედვა. ინტერმოდელი აღწერს ინტერაქტივობის პროცესს,
როგორც მიმართულს გაგების გაღრმავებისკენ, და აცხადებს, რომ
ჯეშმარიტების ცნება ეფუძნება სხვადასხვა მიმართებას და ადამიანებს
არ შეუძლიათ, ბოლო სიტყვა თქვან ჯეშმარიტებაზე. თუმცა ჩვენ მიერ
შემუშავებული მესამე მოდელია ინტერმოდელი. ამ მოდელის მთავარი
პრინციპებია ურთიერთობა, პროცესი და ხედვათა ცვლილება. თე-
ოლოგიის მხრივ, კათოლიკურ ტრადიციაში ვატიკანის მეორე კრების
შემდეგ მრავალი რამ შეიცვალა.

გარკვეულწილად, ინტერმოდელი რეაქციაა მონოტრადიციაზე.
მონორელიგიური ხედვის მიხედვით, სხვა რელიგიათა ურთიერთ-

ბა ქრისტიანული რელიგიის მსოფლმხედველობასთან განსაზღვრულ ჩარჩოებშია მოქცეული. სხვა რელიგია ქრისტიან მორწმუნეთა მე-ს ხედვას ესადაგება. მცირედ ან სრულიად არ ექცევა ყურადღება შენ ხედვას, რომელიც მიმართულია სხვა რელიგიებზე. ასევე, მცირე ან არავითარი ყურადღება არ ექცევა ურთიერთობას მე-სა და შენს-ს შორის. მულტირელიგიური მოდელი ემყარება ნეიტრალურ აღქმას (ის) და ემიჯნება ინდივიდის რელიგიურ ჩართულობას. ხშირად ჩნდება კი-თხვა, არსებობს თუ არა ნეიტრალური - ის - ხედვა, რომელიც სრული-ად გამიჯნულია მე-სა და შენ-ის ხედვასთან. ამ, ე.წ. ობიექტურობისა და აბსტრაქტულობის მომხრენი ირწმუნებიან, რომ ასეთი რამ სინამდვი-ლეში არსებობს. ინტერმოდელის ნეიტრალური ხედვაც ისევეა მიბმუ-ლი სიტუაციაზე, როგორც მე-სა და შენ-ის ხედვები. თეოლოგიურად, ინტერმოდელი ცდილობს მონომოდელის ჩარჩოების გაფართოებას, თუმცა მხედველობაში იღებს მიკერძოების მომენტს. ინტერმოდელი ცდილობს, გასცდეს მულტიმოდელის ნეიტრალობას, თუმცა მხედვე-ლობაში იღებს სხვათა ასპექტებსაც.

ჩვენ არაერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის გახსენება შეგვიძლია, რომელიც მულტიმოდელის აღქმის რელევანტურია. სოფელ ბუკნარში (ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტი) გამოვლენილი რელიგიური კონფლიქ-ტის დინამიკისა და კონტექსტის ნიუანსირებული ჩვენება ჩვენს პოლი-ტიკურ სისტემაში ამგვარი კონფლიქტების გაჩენის მიზეზების ანალიზსა და შესაბამისი სახელმწიფო უწყებებისთვის რეკომენდაციების გაზი-არებას ისახავს მიზნად. სოფლის ქრისტიანი და მუსლიმი მოსახლეობა აღნიშნავს, რომ კონფლიქტამდე სოფელში თანაცხოვრების და გაზი-არების თვალშისაცემი პრაქტიკა არსებობდა. კონფლიქტი ხშირი იყო დღესასწაულების და ლხინის კოლექტიურად აღნიშვნის შემთხვევებში.

დმანისის კონფლიქტი – 2021 წლის 16-17 მაისს: დმანისში ეთნიკურ ჯგუფებს შორის მომხდარმა მასობრივმა დაპირისპირებებმა ქართულ მედიასა და პოლიტიკურ დღის წესრიგებზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინეს. „ეთნიკურ ნიადაგზე დმანისში მომხდარი ჯგუფური თა-ვდასხმა პირველი შემთხვევა არ არის და ძალიან მაგონებს ბოლნისში მცხოვრები აზერბაიჯანელების ძალისმიერად გაყრას ჯერ კიდევ 90-იან წლებში. დამნაშავეები საკადრისად უნდა დაისაჯონ, რადგან სახელ-მწიფოს საფუძვლებს არყვევენ. ჩემმა ბავშვობამ ამ კომპარებში ჩაიარა და მერწმუნეთ, უყურადღებოდ გასატარებელი არ არის“, - წერს ფე-ისბუკში მთარგმნელი და ქართული ლიტერატურის ისტორიის სპეცია-ლისტი ოქტაი ქაზუმოვი.“

ბუზმარეთის სახელს ადიგენში, თურქეთ-საქართველოს საზღვა-რთან, ორი ტაძარი ატარებს. ერთი საქართველოს სასაზღვრო ზონა-

ში მდებარეობს და უძველეს ნაეკლესიარზე 2006–2007 წლებში სერგო და ანტონ მერაბიშვილებმა აღადგინეს. მეორე კი საზღვრის გარეთაა. ორივე ტაძარი ამჟამად მართლმადიდებლური ეკლესიის დაქვემდებარებაშია, თუმცა კათოლიკეები აცხადებენ, რომ ეკლესიები სადავოა, რადგან მათი ისტორიული მესაკუთრეები კათოლიკეები არიან. ტრადიციულად, ამაღლების დღესასწაულზე ამ ტაძრების მოსალოცად როგორც კათოლიკეები (რომაული და სომხური წესის), ასევე მართლმადიდებლები (საკუთარი ლიტურგიული კალენდრის მიხედვით) დადიან. არაერთხელ მომხდარა, როცა კათოლიკეებს წირვის ჩატარების უფლებას არ აძლევენ.

ჩვენ არაერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის გახსენება შეგვიძლია, რომელიც ინტერკულტურული აღქმის რელივიანტურია. საქართველოში არსებული რელიგიური და ეთნიკური მრავალფეროვნების შესახებ წიგნები გამოიცა. „წიგნებში აღწერილია ამა თუ იმ რელიგიური ან ეთნიკური ჯგუფების საქართველოში შემოსვლისა და დამკვიდრების ისტორია, ასევე ტრადიციები, წეს–ჩვეულებები, ეთნოლოგიური მონაცემები და ასე შემდეგ. ბევრი ისეთი რამ არის სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფში აღწერილი, რომელიც ანათესავებს და აკავშირებს სხვადასხვა ჯგუფებს ერთმანეთთან“. მეორე მხრივ, მიზანია, რომ წიგნმა, რელიგიური მრავალფეროვნების უკეთ გაცნობის გზით, ხელი შეუწყოს განსხვავებული რელიგიური მრწამსის ადამიანებსა და ჯგუფებს შორის ურთიერთპატივისცემის ატმოსფეროს დამკვიდრებას, უფრო ფართო აზრით კი, გააღრმავოს და განავითაროს რელიგიური ტოლერანტობის ისტორიული კულტურა, რითაც სამართლიანად ამაყობს ჩვენი ქვეყანა“.

საქართველოს პრემიერ მინისტრმა ლონისძიებაზე შეკრებილ მრევლსა და სტუმრებს დღესასწაული მიულოცა და სიმბოლურად ხანუქას პირველი სანთელი აანთო. პრემიერ-მინისტრმა აღნიშნა, რომ საქართველოს მთავრობა დაეთანხმა ისრაელის ელჩის შაფთაი ცურის ინიციატივას, რომლის თანახმად, იერუსალიმში ქართული კულტურული ცენტრი გაიხსნება; 2000 წლის 7 იანვარს ბეთლემში საზეიმო მსახურებისას, მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურებმა მკაფიოდ განაცხადეს: მართლმადიდებლობისთვის, თავისი ტრადიციის ერთგულების შეგრძნებით, უცხოა შიში ან აგრესია სხვა რელიგიისა და რწმენის ადამიანისადმი.

რელიგიური ნორმები და ღირებულებები, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კულტურული იდენტობის ცენტრალური ასპექტებია. რელიგიური რიტუალებიც მნიშვნელოვანი იარაღია დაპირისპირების დასაძლევად და თანამშრომლობის ხელშესაწყობად. ამიტომ საჭიროა რელიგიური ტრადიციების არა მხოლოდ შესწავლა, არამედ ფართო საზოგადოებისათვის

მათი თვალსაჩინოდ წარმოჩენა. ეს აუცილებელი პირობაა უარყოფითი სტერეოტიპების დასაძლევად და სხვადასხვა რელიგიის წარმომადგენლებს შორის ნდობის გასამყარებლად. გლობალიზაციის ეპოქაში ინტერკულტურული კომპეტენციების განვითარება და ინტერკულტურული და ინტერრელიგიური დიალოგის ხელშეწყობა განიხილება, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობა თანამედროვე მსოფლიოს მნიშვნელოვანი და ჰარმონიული თანაარსებობისთვის.

რელიგიის როლის შესწავლა მნიშვნელოვანია კულტურისა და მშვიდობის მშენებლობის კვლევისას. ხაზი უნდა გაეკეთდეს კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს. გამიარებული მოსაზრება, რომ კულტურულად და რელიგიურად განსხვავებული ჯგუფის მსოფლმხედველობის სუსტი ცოდნა ნეგატიური სტერეოტიპების საფუძველი ხდება, რაც, თავის მხრივ, შეუწყნარებლობას აღვივებს. რელიგიურ საფუძველზე წარმოქმნილი სტერეოტიპები განსაკუთრებით დრამატულ როლს თამაშობს კონფლიქტების ესკალაციაში. გარდა ამისა, ამგვარი სტერეოტიპები აბრკოლებს კონფლიქტების დარეგულირებას. ის დიდ საფრთხეს უქმნის მშვიდობიანი თანაარსებობის შესაძლებლობას. „განსხვავებული“ და „სხვა“ აღქმული იქნება, როგორც საშიშროების შემცველი მანამ, სანამ არ გაიზრდება ცოდნა ამ „სხვის“ მსოფლალქმისა და რწმენის შესახებ. ამ მხრივ, მთავარ დაბრკოლებას წარმოადგენს არა თავად რელიგია, არამედ საკუთარი თუ სხვისი რელიგიური ტრადიციების მწირი ცოდნა.

რელიგიათაშორის დიალოგისა და მშვიდობიანი საზოგადოების ხელშეწყობის საუკეთესო შესაძლებლობა თავად რელიგიურ ტრადიციებში იძებნება. ამიტომ მნიშვნელოვანია ამ ტრადიციების არა მხოლოდ შესწავლა, არამედ მათი ფართო საზოგადოებისათვის თვალსაჩინოდ წარმოდგენა. ეს აუცილებელი პირობაა უარყოფითი სტერეოტიპების დასაძლევად და სხვადასხვა რელიგიათა შორის ნდობის გასამყარებლად. სტერეოტიპული აზროვნების დაძლევა შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადამიანები „აღმოაჩენენ“, რომ რელიგია, როგორც იდენტობის მარკერი, არა კონფრონტაციის, არამედ გაერთიანების საფუძველია.

რადგან სულიერი და რელიგიური ტრადიციები მიიჩნევა იმ ღირებულებათა წყაროდ, რომლებიც უზრუნველყოფს ინდივიდთა ღირსეულ და უსაფრთხო არსებობას, აუცილებელია ამ ტრადიციათა შედარებითი შესწავლა; ეს ხელს შეუწყობს ტოლერანტობის, სხვის მიმართ შემწყნარებლობისა და პატივისცემის მიმართ ნეგატიური სტერეოტიპების გადალახვას, ამ ტრადიციათა შეხვედრის წერტილების წარმოჩენას (მალაზონია და სხვები 2016).

ბიბლიოგრაფია

- ამირეჯიბი, რუსუდან და კახა გაბუნია. 2021. საქართველოს უმცირესობები: ინტეგრაციის გზაზე არსებული ბარიერების ნგრევა.
- Amirejibi, rusudan da k'akha gabunia. 2021. Sakartvelos umtsiresobebi: int'egratsiis gzaze arsebuli barierebis ngreva.
- ზიბერცი, ჰანს-გეორგ. 2010. რელიგია, პლურალიზმი და დამოკიდებულება „სხვებისადმი“, წიგნში კულტურათა დიალოგი და სამოქალაქო ცნობიერება, რედ. სარაძე, 23-53. თბილისი: მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიის ინსტიტუტი.
- Ziberts, hans-georg. 2010. Religia, p'luralizmi da damok'idebuleba „skhvebisadmi“, ts'ignshi k'ult'urata dialogi da samokalako tsnobiereba, red. Saradze, 23-53. Tbilisi: mshvidobis, demok'rat'iis da ganvitarebis k'avk'asiis inst'it'ut'i.
- კარნეგის ფონდის ევროპის ოფისისა და ლევან მიქელაძის ფონდის ერთობლივი კვლევა, სექტემბერი, 2020
- K'arnegis pondis evrop'is opisisa da levan mikeladzis pondis ertoblivi k'vleva, sekt'emberi, 2020
- მალაზონია, დავით, შორენა მაღლაკელიძე, ნინო ჭიბარიშვილი, გიორგი გახელაძე. 2016. ინტერკულტურული განათლების გამკვლევი. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
- Malazonia, davit, shorena maghlak'elidze, nino ch'iabrishvili, giorgi gakheladze. 2016. Int'erk'ult'uruli ganatlebis gzamk'vlevi. Tbilisi: ilias sakhelmts'ipo universit'et'i.
- ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი (TDI). 2018. რელიგიის თავისუფლების სტანდარტები სახელმძღვანელო ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის.
- T'olerant'obis da mravalperovnebis inst'it'ut'i (TDI). 2018. Religiis tavisuplebis st'andart'ebi sakhelmdzghvanelo adgilobrivi tvitmmartvelobistvis.
- Gronover, Matthias, Simone Hiller, Claudia Märkt, Hanne Schnabel-Henke, Friedrich Schweitzer, Albert Biesinger. 2013. Interreligiöse Bildung : Aufgaben und Möglichkeiten des Religionsunterrichts im beruflichen Bildungswesen (BRU). Zeitschrift für Pädagogik und Theologie.
- Pfüller, Wolfgang. 2012. Interreligiöse Perspektiven: Studien zur Religionstheorie und zur komparativen Theologie. Münster: LIT.
- Ven, Johannes A van der und Hans-Georg Zieberz (eds.). 1994. Religiöser Pluralismus und Interreligiöses Lernen, Weinheim/Kampen, Kok Pharos. idem. (1995). Jungendliche in multikulturellen und mulrireligiösen Kontext.

Schülerinnen zu Modellen interreligiöser Kommunikation – ein Deutsch-niederländischer Vergleich, in Religionpädagogische Beiträge 35.

Ziebertz, Hans-Georg und Johannes a van der Ven. 1995. Religionspädagogische Perspektiven zur interreligiösen Bildung, (eds.), Bilanz der Religionspädagogik. Dörscheidt: Patmos.

Tamar Charkviani

Associated Professor, PhD

Caucasus University

Analysis of the Monomodel, Multimodel, and Intermodel Interdependence of Religions in the Process of Interreligious Dialogue in Georgia

In the last decade, there has been a great interest in the extent to which religion can play a positive role in conflict settlement and peacebuilding. The peaceful coexistence of religions is of particular importance, especially if we consider that it is one of the main determining factors of the individual and collective identities of the opposing sides. Religious norms and values are central aspects of cultural identity. Other values, such as cultural values, can also lead people to both conflict and reconciliation. In the era of globalization, the development of intercultural competencies and the promotion of intercultural and interreligious dialogue are considered as among the most important prerequisites for a meaningful and harmonious coexistence in the modern world. The main paradigm of our age is the intense relationship between different groups and individuals. The contact between different cultures and religions is growing, and the ties between different groups are deepening. Today, it is almost impossible to see a homogeneous society, one whose members are of the same culture and profess the same religion. It is a paradox that as much as globalization promotes financial and economic integration, it also promotes cultural and social disintegration, seeing people inventing

new boundaries in order to distinguish themselves, separate and distance themselves from carriers of different cultures, whose proximity causes them discomfort.

The purpose of the study is to present existing models of inter-religious dialogue and cooperation between representatives of different religions in Georgian society, and to discuss their projections of inter-religious attitude. Religious differences were often seen as obstacles to conflict resolution and peacebuilding. All religions preach peace, but religion is often also a source that legitimizes hatred and violence. The peaceful coexistence of religions is of particular importance, considering that it is one of the main determining factors of the individual and collective identity of the conflicting parties. We can distinguish three models of interdependence of religions: Monomodel, Multimodel, and Intermodel. It is interesting to identify which models are possible in Georgia, and in what form these models are presented in the discourses of secular and clerical persons.